

УДК 338

Ярмак О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету*

Yarmak Olga

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Economic Theory and International Economy
Kharkov Institute of Finance Kyiv National University of Trade and Economics*

ВПЛИВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

INFLUENCE OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS ON THE ECONOMY OF UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто питання функціонування ТНК на території України. Транснаціональні корпорації (ТНК) відіграють сьогодні суттєву роль у економіці України. Велика кількість промислових підприємств України належить до власності ТНК. Проаналізовано критерії, за якими організацію можна віднести до ТНК. Визначено переваги та недоліки ТНК для економіки та суспільства в цілому. Надано рекомендації щодо взаємодії з такими компаніями на державному рівні. Розглянуто статистику щодо ТНК. Визначено компанії України, які є ТНК. Розроблено низку заходів щодо оптимізації впливу ТНК на економіку країни. Надано рекомендації для оптимізації діяльності таких компаній. Проаналізовано діяльність ТНК на території України. На сьогоднішній день важливим є питання впливу ТНК на економічну систему України. Найпривабливішими галузями економіки для іноземних ТНК є харчова і видобувна промисловість, сільське господарство, страхова, фінансова й торговельна сфери.

Ключові слова: ТНК, національна економіка, проблеми ТНК, ТНК України.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены вопросы функционирования ТНК на территории Украины. Транснациональные корпорации (ТНК) играют сегодня существенную роль в экономике Украины. Большое количество промышленных предприятий Украины относится к собственности ТНК. Проанализированы критерии, по которым организацию можно отнести к ТНК. Определены преимущества и недостатки ТНК для экономики и общества в целом. Даны рекомендации по взаимодействию с такими компаниями на государственном уровне. Рассмотрена статистика по ТНК. Определены компании Украины, которые являются ТНК. Разработан ряд мероприятий по оптимизации влияния ТНК на экономику страны. Даны рекомендации для оптимизации деятельности таких компаний. Проанализирована деятельность ТНК на территории Украины. На сегодняшний день важным является вопрос влияния ТНК на экономическую систему Украины. Наиболее привлекательными отраслями экономики для иностранных ТНК пищевая и добывающая промышленность, сельское хозяйство, страховая, финансовая и торговая сферы.

Ключевые слова: ТНК, национальная экономика, проблемы ТНК, ТНК Украины.

ANNOTATION

The article deals with the functioning of TNCs in Ukraine. Transnational corporations (TNCs) today play a significant role in the economy of Ukraine. The purpose of the article is to analyze the influence of transnational corporations on the economy of Ukraine and provide recommendations regarding state policy in this direction. The study is based on data on TNCs collected

from various sources, including statistics, legislation, internal documentation of enterprises. A large number of industrial enterprises of Ukraine refers to the property of TNC. Analyzed the criteria by which the organization can be attributed to TNCs. The advantages and disadvantages of TNCs for the economy and society as a whole are identified. Recommendations on interaction with such companies at the state level are given. Considered statistics on TNCs. Identified Ukrainian companies that are TNCs. A number of measures have been developed to optimize the influence of TNCs on the country's economy. Recommendations are made to optimize the activities of such companies. Analyzed the activities of TNCs in Ukraine. Today it is important to question the influence of TNCs on the economic system of Ukraine. The most attractive sectors of the economy for foreign TNCs are the food and mining industries, agriculture, insurance, financial and trade. TNCs at the present stage of development of the world economy play an important role. They affect the economy of the host countries, accelerate the scientific and technical process, the internationalization of economic life; thanks to them, foreign direct investment is attracted, access to financial resources of TNCs, integration into world economic processes, access to foreign markets is opened. It is also necessary to create conditions for the development of domestic TNCs that can activate the national market, present the country on foreign markets and contribute to the development of the economy as a whole. The presented recommendations will improve the efficiency of the enterprise. The recommendations will help to reduce the negative impact of foreign TNCs. They will also allow the development of domestic TNCs more actively.

Key words: TNC, national economy, TNC problems.

Постановка проблеми. Транснаціональні корпорації (ТНК) відіграють сьогодні суттєву роль у економіці України. Велика кількість промислових підприємств України належить до власності ТНК. З їх продукцією ми зустрічаємося щодня. Тому питання впливу ТНК на економіку країни є дуже важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем діяльності ТНК присвячені роботи Баранова В. [1], Гафурова Р. [2], Пучкова О. [3], Сороки І. [3], Белоруса О., Зорина С., Кальченко Т. тощо. Різні аспекти впливу процесів глобалізації на діяльність транснаціональних корпорацій розглянуті у роботах У. Бека, В.І. Боргіва, Дж. Сороса, Р. Робертсона, С. Хантінгтона та інших вчених.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Питання впливу ТНК є актуальним.

ми, особливо для вирішення питань щодо підвищення ефективності діяльності сучасного підприємства та підвищення конкурентоспроможності. Але питання впливу ТНК на економіку країни та питання національних ТНК розглянуто мало.

Мета статті – проаналізувати вплив транснаціональних корпорацій на економіку України та надати рекомендації щодо державної політики у цьому напрямку.

Викладення основного матеріалу. Транснаціональні корпорації (ТНК) – важлива складова економіки більшості країн світу. Вони сприяють розвитку та підвищенню ефективності діяльності підприємств. Завдяки світовій тенденції інтернаціоналізації капіталу і виробництва, лібералізації зовнішньої торгівлі ТНК стали рушійною силою глобального економічного розвитку.

Для визначення поняття ТНК можна скористатися індексом транснаціоналізації [7]. Для розрахунку індексу транс націоналізації I_T використовується наступна формула:

$$I_T = \frac{A_i}{A_{sum}} + \frac{T_i}{T_{sum}} + \frac{P_i}{P_{sum}},$$

де A_i – обсяг закордонних активів, A_{sum} – загальний обсяг активів,

T_i – вартість товарів та послуг, що були надані закордонними філіалами,

T_{sum} – загальний обсяг послуг та товарів, P_i – чисельність персоналу в інших країнах, P_{sum} – загальна чисельність персоналу.

Якщо I_T перевищує 1/3, то таку компанію можна вважати ТНК.

Ще одне визначення ТНК міститься у доповідях Конференції з торгівлі та розвитку ООН. У відповідності з ними, до ТНК можна віднести компанії, які мають представництва у декількох країнах та мати єдину систему управління. Річний оборот повинен перевищувати 1 млрд доларів, зовнішньоекономічні операції складати більше п'ятої частини усіх операцій.

У становленні національних ТНК значну роль відіграє держава. Вона заохочує їх діяльність в міжнародному масштабі, а також сприяє розширенню ринків збуту за допомогою укладення економічних, політичних, торгових союзів і міжнародних договорів.

У сучасних умовах формування світового глобального ринку істотно підвищується роль, а також збільшуються масштаби функціонування ТНК, які служать своєрідним міжнародним регулятором промислового виробництва і розподілу продукції. Крім того, ТНК є основним структурним елементом будь-якої відкритої економіки, рушійною силою економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності країн в цілому. Так, 500 найбільших ТНК реалізують близько 80% всієї продукції в області хімії та електроніки, 76% – машинобудівної продукції, більше 95% – фармацевтичної продукції. Крім того, ТНК контролюють майже половину світового промислового виробництва,

дві третини глобальної міжнародної торгівлі, майже 4/5 ліцензій і патентів на нову техніку і технології; на підприємствах ТНК зайнято майже 50 млн осіб у всьому світі.

Проаналізуємо географічний розподіл ТНК. За даними ЮНКТАД, на 2018 рік ТНК розподілено між наступними країнами:

- США – більше 30%;
- Китай – 23%;
- Японія – 14%;
- Німеччина – 7%;
- Франція – 7%;
- Великобританія – 7%;
- Південна Корея – 6%;
- Швейцарія – 4%.

У промислово розвинених країнах іноземний капітал виробляє близько 25% промислової продукції, що розвивається – близько 50% і більше. Наприклад, у Пуерто-Ріко 80% промислової продукції виробляють американські компанії. Обсяг іноземних філіалів ТНК США дуже великий, тому його часто називають «другою економікою США».

На долю ТНК приходить до 2/3 всієї світової торгівлі. При цьому ТНК – ключова ланка у процесів інновацій, вони володіють більш ніж 80% ліцензій і патентів на нову техніку, технологію і ноу-хау. Близько 75-80% загального об'єму наукових досліджень і розробок здійснюється в рамках ТНК. Під контролем ТНК знаходиться більш 90% світового ринку пшениці, кукурудзи, кави, тютюну та заліза, майже 85% світового ринку міді і бокситів тощо. 60% всіх іноземних інвестицій здійснюються в межах 100 найбільших ТНК, тому активізація діяльності ТНК для економіки країни відкриває нові можливості для інтеграції в світовому секторі виробництва, сприяє збільшенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

На сьогоднішній день важливим є питання впливу ТНК на економічну систему України. Найпривабливішими галузями економіки для іноземних ТНК є харчова і видобувна промисловість, сільське господарство, страхова, фінансова й торговельна сфери. Однією з умов привабливості і діяльності ТНК є наявність важливих чинників зростання виробництва: природних ресурсів, дешевої та якісної робочої сили, розвиненої регіональної транспортної інфраструктури тощо.

Побудова взаємовідносин ТНК з державою, що приймає повинно враховувати наступні рекомендації:

1) уряду країни необхідно оцінювати як позитивні, так і негативні наслідки діяльності ТНК;

2) регулятивні документи щодо ТНК необхідно розробляти з урахуванням національних інтересів країни;

3) участь ТНК в розробці спільної взаємовигідної економічної політики є більш ефективним засобом налагодження відносин країни з ТНК, ніж протекціоністська політика;

4) ТНК можуть допомогти у залученні іноземного капіталу. Це дозволить зменшити безробіття в країні, що її приймає;

5) необхідно зважено підходити до напрямів інвестиційної активності ТНК в приймаючій країні, заохочуючи приплив іноземних інвестицій в пріоритетні для національної економіки області;

6) всі відносини з іноземними інвесторами ТНК повинні бути чітко прописані в міжнародних угодах і нормативно-правових актах приймаючої країни: ТНК насамперед керується власною вигодою, а вже потім пристосовується до вимог держави.

ТНК отримують переваги за рахунок великого територіального розповсюдження, одержання вигоди з різниці в економічному стані країн докладання капіталу. Завдяки філіям і дочірнім компаніям в різних країнах, корпорації можуть провадити низку заходів:

1) оптимізувати господарську діяльність, зосереджуючи ті чи інші виробництва в країнах з дешевою сировиною і низькими ставками заробітної плати;

2) отримувати високі прибутки в країнах з низьким рівнем оподаткування;

3) оптимізувати свої виробничі і збутові програми стосовно специфічних умов різних національних ринків.

ТНК мають вплив в регіонах завдяки великим фінансовим коштам, зв'язків з громадськістю, політичному лобі.

Серед позитивних моментів присутності в регіоні ТНК можна відзначити використання нових технологій, збільшення кількості робочих місць, суми зібраних податків і т. Д.

На початок 2019 року в Україні діяло понад 30 світових ТНК[8], серед яких можна виділити «Apple», «British Petroleum», «CocaCola», «Danone», «Hewlett Packard», «Huawei», «McDonalds Corporation», «Metro Cash & Carry», «Microsoft», «Nestle», «PepsiCo», «Procter & Gamble», «Samsung», «Shell», «Toyota», «Unilever» тощо. Однак основна увага заслуговують ТНК, які займаються виробництвом продукції на території України і, як наслідок, розвивають промисловий потенціал країни і створюють нові робочі місця.

Цікавим є питання Українських ТНК. До них можна віднести корпорації «Індустріальний Союз Донбасу» та «ROSHEN», фінансово-промислову групу «Систем Кепітал Менеджмент». Також до ТНК можна віднести корпорацію «Укравто».

Іноземні ТНК готові здійснювати свою діяльність в Україні, проте на їх шляху стають такі чинники:

- нестабільне і надмірне державне регулювання;
- відсутність в Україні постійної стратегії та відповідного національного плану дій;

- недосконалість національного законодавства;

- нечітка правова система;

- нестабільність економічної та політичної ситуації;

- високий рівень корупції в усіх сферах господарської діяльності;

- нездатність судової системи належним чином виконувати свої функції;

- низький платоспроможний попит споживачів;

- труднощі в спілкуванні з урядовими інстанціями;

- складність податкової системи та істотне податкове навантаження.

Висновки. Таким чином, ТНК на сьогоднішньому етапі розвитку світового господарства відіграють важливу роль. Вони впливають на економіку приймаючих країн, прискорюють науково-технічний процес, інтернаціоналізацію господарського життя; завдяки їм залучаються прямі іноземні інвестиції, відкривається доступ до фінансових ресурсів ТНК, інтеграція в світові економічні процесів, доступ до зовнішніх ринків.

Також необхідно створити умови для розвитку вітчизняних ТНК, які можуть активізувати національний ринок, презентувати країну на зовнішніх ринках та сприяти розвитку економіки в цілому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Баранов В.Д. Российские ТНК на международных рынках товаров и услуг. *Российский внешнеэкономический вестник*. 2008. № 6. С. 21–27.
2. Гафуров Р.Р. Инвестиционная направленность транснациональных корпораций: прибыль и технологии. *Современные проблемы науки и образования*. 2014. № 6. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=15314> (дата обращения: 02.04.2019).
3. Пучков А. Крупнейшие ТНК в мире. URL: <http://www.slideshare.net/AlexeyPuchkov/ss-11875759> (дата обращения: 02.04.2019).
4. Сорока И.Б. Транснациональные корпорации и их роль в процессе активизации международной интеграции. *Актуальные проблемы экономики*. 2009. № 9. С. 35–41.
5. Федоренко В. Транснациональные корпорации как системообразующий фактор развития национальных экономик. *Инвестиции: практика и опыт*. 2009. № 7. С. 31–34.
6. Ames Glenn J. (2008). *The Globe Encompassed: The Age of European Discovery*. 2008, 208 p.
7. Гудим К. Транснаціоналізація як чинник глобалізації. *Вісник КНЕУ*. 2014. № 4. С. 33–44.
8. UNCTAD (2017), *World Investment Report: "Transnational Corporations Extractive Industries and Development"*, available at: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_Overview_ru.pdf (accessed 02.04.2019).
9. Alexandre Faria (2005). *The influence of TNCs on the economies of developing countries*. International business, NY Dryden Press, vol. 4, p. 31.

REFERENCES:

1. Baranov V.D. (2008). Rossiyskie TNK na mezhdunarodnykh rynkakh tovarov i uslug [Russian TNCs in the international markets for goods and services]. *Rossiyskiy vneshneekonomicheskij vestnik*, vol. 6, pp. 21–27.
2. Gafurov R.R. (2014). Investitsionnaya napravlenost' transnatsional'nykh korporatsiy: pribyl' i tekhnologii [Investment orientation of transnational corporations: profits and technologies]. *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya*, vol. 6. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=15314> (accessed 02.04.2019).
3. Puchkov A. (2012). Krupneyshie TNK v mire [Largest TNCs in the world]. URL: <http://www.slideshare.net/AlexeyPuchkov/ss-11875759> (accessed 02.04.2019).
4. Soroka I.B. (2009). Transnatsional'nye korporatsii i ikh rol' v protsesse aktivizatsii mezhdunarodnoy integratsii [Transnational corporations and their role in the process of enhancing international integration]. *Aktual'nye problemy ekonomiki*, vol. 9, pp. 35–41.
5. Fedorenko V. (2009). Transnatsional'nye korporatsii kak sistemoobrazuyushchiy faktor razvitiya natsional'nykh ekonomik [Transnational corporations as a backbone factor in the development of national economies]. *Investitsii: praktika i opyt*, vol. 7, pp. 31–34.
6. Ames Glenn J. (2008). *The Globe Encompassed: The Age of European Discovery*. 2008, 208 p.
7. Ghudym K. (2014). Transnacionalizacija jak chynnyk globalizacii [Transnationalization as a factor in globalization]. *Visnyk KNEU*, vol. 4, pp. 33–44.
8. UNCTAD (2017). World Investment Report: "Transnational Corporations Extractive Industries and Development", available at: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_Overview_ru.pdf (accessed 02.04.2019).
9. Alexandre Faria (2005). The influence of TNCs on the economies of developing countries. *International business*, NY Dryden Press, vol. 4, p. 31.